

ПРОГРАМА

фахового вступного випробування

з початкової освіти

спеціальність – 6.010102 «Початкова освіта»
освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр зі скороченим терміном
навчання

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Ключові поняття: педагогіка, функції педагогіки; основні педагогічні категорії; галузі педагогіки; методи науково-педагогічного дослідження; педагогічна система, структурні й функціональні компоненти; педагогічний процес, його особливості та етапи; людина, індивід, особистість, індивідуальність; розвиток особистості; рушійні сили й закономірності діалектичного процесу розвитку особистості; фактори розвитку особистості; педагогічна професія як метадіяльність та професія типу "людина-людина"; Я-концепція особистості вчителя.

Педагогіка в системі наукового знання. Сутність педагогіки як науки, її об'єкт, предмет, функції та завдання. Характеристика понятійно-категоріального апарату. Діалектична єдність процесів інтеграції та диференціації в педагогічній науці. Педагогіка як мистецтво.

Основні етапи і методи науково-педагогічного дослідження. Сутність і класифікація педагогічних досліджень. Головні характеристики та логіка науково-педагогічного дослідження. Методи педагогічного дослідження, їх класифікація та характеристика.

Педагогічний процес як цілісна система. Сутність системного підходу в педагогіці. Структурні й функціональні компоненти педагогічної системи. Педагогічний процес як система, його структура, етапи й закономірності. Особистісно-орієнтований педагогічний процес у сучасній школі.

Загальні та вікові особливості розвитку особистості. Наукове визначення понять "людина", "індивід", "особистість", "індивідуальність". Рушійні сили діалектичного процесу розвитку особистості, його закономірності та фактори, "зони розвитку особистості", "соціальна ситуація" розвитку, "новоутворення", "провідна діяльність" як основні критерії вікової періодизації. Стабільні та кризові вікові періоди. Акселерація та сенситивність вікових періодів. Психолого-педагогічний аналіз вікових періодів.

Учитель як суб'єкт педагогічної діяльності. Особливості та функції педагогічної професії. Аналіз професійно-особистісних якостей учителя. Компоненти структури особистості вчителя: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-дійовий. Я-концепція особистості вчителя. Основні ідеї відомих педагогів-новаторів: Ш.Амонашвілі («Здоровствуйте, дети!», «Как живете, дети», «Личностно-гуманная основа педагогического процесса», «Размышления о гуманной педагогике»); С.Лисенкова («Когда легко учиться», «Методом опережающего обучения»); І.Іванов («Методика коммунарского воспитания», «Энциклопедия коллективных творческих дел»); Б.Нікітін («Мы и наши дети»).

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Ключові поняття: виховання, процес виховання; аналітична, функції виховання; особливості виховного процесу; моделі виховання; принципи й закономірності виховання; методи, прийоми й засоби виховання; класифікація методів виховання; колектив, закони розвитку колективу; колективні творчі справи; сім'я, класифікація сімей за різними ознаками; сучасні вимоги до виховання в родині; напрями виховання особистості учня;

самовиховання, перевиховання.

Сутність та зміст процесу виховання. Процес виховання, його функції, специфічні особливості, компоненти та рушійні сили. Підходи до виховного процесу. Етапи процесу виховання та управління ним. Моделі виховання.

Основні закономірності та принципи виховання

Закономірності виховання. Їх взаємозв'язок з принципами виховання. Характеристика принципів виховання. Стратегічні та тактичні принципи виховання.

Методи виховання. Методи, прийоми і засоби виховання. Класифікації методів виховання. Методи формування свідомості особистості. Методи організації діяльності та спілкування. Методи стимулювання діяльності та поведінки. Педагогічні умови використання методів виховання.

Формування особистості в колективі. А.С.Макаренко про формування особистості в колективі. Сутність, ознаки та функції дитячого виховного колективу. Стадії розвитку колективу. Закони, що регламентують взаємодію людей в колективі. Шляхи згуртування дитячого колективу. Методика колективних творчих справ.

Формування особистості в сім'ї. Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Класифікація сімей. Зміст виховання в сім'ї. А.С.Макаренко про істинний та хибний батьківський авторитет. Методи виховання в сім'ї. Умови сучасного сімейного виховання.

Основні напрями комплексного процесу виховання. Сутність, зміст та завдання громадянського, національно-патріотичного, морального, естетичного, трудового, екологічного, статевих виховання. Формування світогляду особистості. Сутність самовиховання та його види. Перевиховання: сутність, функції, принципи.

ДИДАКТИКА

Ключові поняття: *дидактика, предмет дидактики; функції дидактики; філософія освіти; фундаментальні та прикладні, теоретичні та експериментальні дослідження; методи дидактичного дослідження; процес навчання, його структура, функції, рушійні сили; логіка навчально-пізнавальної діяльності; зміст освіти, принципи його формування; елементи змісту освіти за І.Лернером; Державний стандарт початкової освіти, базовий навчальний план; закономірності й принципи навчання; метод та прийом навчання; функції методів навчання; класифікація методів навчання за різними джерелами; форми організації навчання, їх класифікація; урок, його елементи, типи уроків та їх структурні елементи; класифікація уроків; вчителя до уроку; основні аспекти системного аналізу уроку; види навчання (догматичне, пояснювально-ілюстративне, проблемно-розвивальне, інтерактивне, дистанційне, програмоване, комп'ютерне, кредитно-модульне, особистісно-орієнтоване навчання); компоненти розвивального навчання за О.Я.Савченко.*

Предмет і завдання дидактики. Предмет і функції дидактики; становлення дидактики як науки. Я.А.Коменський - основоположник дидактики як галузі наукового знання. Зв'язок дидактики з іншими науками. Методологічні засади дидактики. Види і методи дидактичних досліджень.

Процес навчання. Процес навчання в початковій школі. Сутність процесу навчання, його функції, рушійні сили, логіка навчально-пізнавальної діяльності. Основні ланки процесу навчання, його структурні компоненти. Структура та етапи діяльності вчителя в процесі навчання. Молодший школяр як суб'єкт навчальної діяльності. Готовність до систематичного навчання в школі. Контроль навчальних досягнень учнів початкових класів (функції, види, форми).

Зміст освіти. Зміст початкової освіти. Поняття про зміст освіти, принципи формування змісту. Основні напрями реформування змісту початкової освіти. Нормативно-правова база освіти. Характеристика навчальних планів, програм і підручників для початкової школи.

Закономірності та принципи навчання. Сутність закономірностей навчання, їх класифікація. Дидактичні закони. Проблема принципів навчання в роботі Я.А.Коменського «Велика дидактика». Характеристика принципів навчання.

Методи навчання. Сутність і функції методів навчання. Класифікація методів навчання. Наочні, словесні й практичні методи навчання. Дидактичні ігри. Самостійна робота учнів як метод навчання.

Форми організації навчального процесу. Поняття про форми організації навчання. Теоретичне обґрунтування класно-урочної системи Я.А.Коменським. Урок як провідна форма організації навчання у сучасній школі. Класифікація уроків. Дидактичні особливості уроків для учнів шестирічного віку. Інтегровані уроки в початковій школі. Позаурочні форми навчання. Підготовка вчителя до уроку. Системний аналіз уроку.

Види навчання. Сутність видів навчання. Традиційні та інноваційні форми навчання, їх характеристика.

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Ключові поняття: *навчання й виховання в стародавньому світі (освіта й виховання в давній Греції та Римі); церковне, рицарське, бюргерське, стихійне виховання; аскетизм та схоластичність виховання в середні віки; витоки гуманістичного виховання в працях Вітторіно да Фельтре; Еразма Роттердамського; Мішеля Монтеня; гуманістичні ідеї Я.А.Коменського; виховання джентельмена Дж. Локка, «вільне виховання» Ж.-Ж. Руссо, реальна школа Д.Дідро; методики початкового навчання Й.Песталоцці; ідея виховуючого та розвивального, Й.Гербарта; ідея А.Дістервега про гармонійний розвиток людини на основі принципів природовідповідності, культуровідповідності, самодіяльності; розвиток педагогічної думки в Україні (Школи «книжного вчення», братські школи, ідеї української національної системи освіти в «Книзі буття українського народу» М.Костомарова; ідея поширення освіти серед народу П.Куліша; курси для підготовки народних вчителів М.Драгоманова; ідея народності освіти О.Духновича); педагогічне мистецтво та педагогічна антропологія, народна педагогіка, ідея всезагального народного навчання рідною мовою Х.Алчевської; культ національної педагогіки в підручниках-читанках Б.Грінченка; структура системи освіти у вільній Україні за Г.Ващенком, його виховний ідеал та методи навчання; система виховання в колективі та праці А.С.Макаренка; «Школа радості», «Школа під голубим небом» В.О.Сухомлинського.*

Школа та виховання у Стародавньому світі. Цивілізації стародавнього сходу. Перші школи в Шумері, Єгипті, Індії, Китаї (Ш-П тис. до н.е). Виникнення писемності. Кастове виховання в Індії. Система освіти в Китаї. Виховання та навчання у Давній Греції та Римі. Військово-фізичний характер виховання в Спарті. Афіньська система виховання. Ланки освіти в епоху еллінізму. Елементи педагогіки у філософських системах давнього світу Сократ, Платон, Аристотель, Демокріт, Демосфен).

Школа й педагогіка епохи Середньовіччя та Відродження. Типи виховних систем та школа в середні віки. Виникнення університетів. Вчені-схоласти Фома Аквінський, П'єр Абеляр. Основні зміни у поглядах на освіту в епоху Відродження. Педагогічна думка епохи відродження (Вітторіно да Фельтре, Франсуа Рабле, Еразм Роттердамський, Мішель Монтень, Томас Мор).

Західноєвропейська педагогіка епохи нового часу та просвітництва. Педагогічна система Я.А.Коменського. Психологія та педагогіка Дж. Локка. Розвиток педагогічної теорії і практики в працях К.-А.Гельвеція, Д.Дідро, Ж.-Ж. Руссо.

Західноєвропейська педагогіка кінця ХУІІІ- початку першої половини ХІХ ст. Педагогічна система Й.Песталоцці. Психологічні та педагогічні ідеї Й.Гербарта. «Учитель німецьких учителів» - А.Дістервег.

Педагогічна думка та освіта України. Видатні українські педагоги та просвітителі. Культурний та освітній розквіт Київської Русі (період княжої доби).

Діяльність братських шкіл. Вагомий внесок у розвиток педагогічної науки видатних діячів української освіти ХУІ-ХУІІІ ст. (П.Могила, І.Федоров, С.Зизаній, І.Вишенський, Ф.Прокопович, І.Гізель, Г.Сковорода) Просвітницька діяльність Кирило-Мефодіївського товариства (Т.Шевченко, М.Костомаров, П.Куліш, Л.Українка, М.Драгоманов). Стан освіти на західноукраїнських землях (О.Духнович). Видатні українські педагоги ХІХ- початку ХХ ст.(К.Ушинський, Х.Алчевська, Б.Гринченко, І. Франко, Т.Лубенець, С.Русова, Г.Ващенко). Видатний український педагог А.С.Макаренко. Гуманістична педагогіка В.А.Сухомлинського та її актуальність для сучасної школи.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

Загальні питання з курсу методики навчання математики. Основні компоненти сучасної методичної системи і взаємозв'язок між ними. Навчальні, розвиваючі та виховуючі завдання початкового курсу математики. Зміст початкового курсу математики: арифметичний, алгебраїчний і геометричний матеріал, величини. Побудова початкового курсу математики. Особливості використання традиційних та інноваційних форм і методів навчання математики в початкових класах.

Методика вивчення нумерації цілих невід'ємних чисел. Методика вивчення нумерації чисел у концентрі «Десяток». Методика вивчення нумерації чисел у концентрі «Сотня». Методика вивчення нумерації багатоцифрових чисел. Узагальнення знань про десяткову систему числення. Цілі, зміст, система і методи, організація навчального процесу при опрацюванні матеріалу в кожному концентрі. Державні вимоги щодо рівня знань і умінь учнів з даної теми.

Методика вивчення арифметичних дій і формування обчислювальних навичок у І-ІV класах. Формування навичок усних і письмових обчислень. Методика вивчення додавання і віднімання в межах 10, в межах 100. Методика вивчення множення й ділення в межах 100. Табличні й позатабличні прийоми множення й ділення. Множення й ділення з числами 1 і 0. Методика вивчення додавання, віднімання, множення й ділення багатоцифрових чисел. Цілі, зміст, система і методи, організація навчального процесу при опрацюванні матеріалу в кожному концентрі. Методика опрацювання законів арифметичних дій. Державні вимоги щодо рівня знань і умінь учнів з даної теми.

Методика опрацювання основних величин у початкових класах. Методика формування в учнів уявлень про величини “довжина”, “маса”, ознайомлення з одиницями їх вимірювання.. Методика формування в учнів початкових класів часових уявлень. Цілі, зміст, система і методи, організація навчального процесу при опрацюванні кожної з величин. Методика опрацювання системи мір довжини, маси, часу. Державні вимоги щодо рівня знань і умінь учнів з даної теми.

Методика опрацювання текстових задач у початкових класах. Функції текстових задач у початковому курсі математики. Формування в молодших школярів понять “задача”, “складена задача”. Види простих задач і методика їх опрацювання (задачі, що розкривають конкретний зміст арифметичних дій; задачі, що розкривають взаємозв'язок між компонентами та результатом арифметичної дії; задачі, що розкривають сутність відношень “більше”, “менше”). Види складених задач з пропорційними величинами та методика їх опрацювання. Методика опрацювання простих і складених задач на рух. Державні вимоги щодо рівня знань і умінь учнів з даної теми.

Методика вивчення алгебраїчного матеріалу. Методика опрацювання алгебраїчних понять: числовий вираз, вираз, що містить змінні, рівність, нерівність, рівняння. Розподіл алгебраїчного матеріалу за концентри. Цілі, зміст, система і методи, організація навчального процесу при опрацюванні кожного з понять. Державні вимоги щодо рівня знань і умінь учнів з даної теми.

Методика вивчення геометричного матеріалу. Одномірні геометричні фігури: точка, лінії та їх види, відрізок, промінь. Кути та їх види. Багатокутник та його елементи. Окремі види трикутників та чотирикутників, їх властивості. Круг, коло. Об'ємні геометричні

фігури. Геометричні величини: периметр, площа. Розподіл геометричного матеріалу за концентричними. Цілі, зміст, система і методи, організація навчального процесу при опрацюванні кожної з геометричних фігур. Державні вимоги щодо рівня знань і умінь учнів з даної теми.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Ключові поняття: предмет і завдання методики природознавства, теоретичні та емпіричні методи дослідження; загальнодидактичні та конкретнопредметні принципи побудови курсу „Я і Україна”, компоненти змісту освіти, змістові лінії, знання, уявлення, поняття, види понять, логічні операції з поняттями, етапи формування понять, умови формування природничо-соціальних уявлень та понять, уміння, інтелектуальні та практичні уміння; форми навчання, урок, види уроків, домашня робота, природознавчий гурток, клуб, календарно-обрядові свята, екологічні проекти; екскурсія, класифікація екскурсій, інтегрований урок; демонстрація, спостереження, розповідь-опис, розповідь-пояснення, проблемне викладення, репродуктивна бесіда, евристична бесіда, робота з текстами книг, дидактична гра природознавчого змісту, експеримент, дослід, моделювання, проектування, творчий проект, основне обладнання, допоміжне обладнання, натуральні об’єкти, аудіовізуальні засоби, ілюстрації, моделі, макети, муляжі, глобус, географічна мапа, живий куток, навчально-дослідна ділянка, географічний майданчик.

Методика навчання природознавства як педагогічна наука. Становлення методики природознавства як самостійної науки: дожовтневий період, післяжовтневий період, сучасність. Предмет та завдання методики природознавства. Методи дослідження: теоретичні та емпіричні. Методика проведення педагогічного експерименту в галузі методики природознавства. Зв’язок з іншими науками.

Зміст предмету „Я і Україна” в сучасній початковій школі. Принципи побудови курсу „Я і Україна”: загальнодидактичні та конкретнопредметні (специфічні). Цілі вивчення курсу „Я і Україна”: дидактичні, розвивальні, виховні. Компоненти змісту освіти. Галузь „Людина і світ” у Державному стандарті загальної початкової освіти. Змістові лінії галузі „Людина і світ”: людина як особистість; людина серед людей; людина, природа, суспільство; культура; об’єкти природи; планета Земля; Україна; рідний край. Сучасні навчальні програми курсу „Я і Україна”.

Система природознавчих знань та умінь у шкільному курсі природознавства. Система знань у курсі „Я і Україна”. Форми засвоєння знань: факти, уявлення, поняття. Природознавчі поняття. Види понять: за змістом та обсягом. Логічні операції над поняттями: узагальнення, обмеження та поділ. Індуктивний та дедуктивний методи формування природознавчих понять. Етапи розвитку понять: відчуття, сприйняття, уявлення, поняття, узагальнення понять. Шляхи розвитку понять. Умови формування природознавчих уявлень та понять. Інтелектуальні та практичні уміння в курсі „Я і Україна”. Етапи формування умінь.

Форми вивчення курсу „Я і Україна”. Поняття про форми вивчення курсу „Я і Україна”. Класифікація уроків: за дидактичною метою, за місцем у темі, за організацією. Домашня робота. Види домашніх завдань у курсі „Я і Україна”. Ведення календаря природи в класній та позакласній діяльності. Гурткова робота. Планування роботи гуртка. Клубна робота. Засідання природознавчих клубів. Масові заходи. Календарно-обрядові свята. Проекти екологічної спрямованості.

Урок - основна форма вивчення курсу „Я і Україна”. Комбінований урок. Макроструктура комбінованого уроку. Залежність структури уроку від його типу. Особливості предметних уроків. Уроки-екскурсії. Види екскурсій: вступна, поточна, підсумкова; однотемна, багатотемна; природнича, сільськогосподарська, профорієнтаційна, культурознавча. Підготовка вчителя до екскурсії. Макроструктура уроку-екскурсії. Логіка проведення екскурсій. Інтегровані уроки з пріоритетом

природознавства. Об'єкти інтеграції. Рівні інтеграції: елементарний, середній, глибокий, теоретичний. Етапи підготовки інтегрованого уроку.

Характеристика методів навчання природознавства молодших школярів. Класифікація методів: наочні, словесні, практичні; пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемно-ігрові, частково-пошукові, дослідницькі. Демонстрація. Вимоги до демонстрації. Спостереження. Види спостережень: за об'єктом спостереження, за тривалістю, за формою організації учнів, за часом проведення, за рівнем пізнавальної самостійності. Фенологічні спостереження. Короткотривалі спостереження: за явищами природи, за рослинами, за тваринами. Фіксація спостережень. Природознавча розповідь. Структура розповіді. Види розповіді: за змістом, за рівнем пізнавальної самостійності учнів. Вимоги до природознавчої розповіді. Робота з текстами книг. Природознавча бесіда. Репродуктивна і евристична бесіда. Вимоги до постановки запитань. Вправи. Дидактичні ігри природознавчого змісту. Види дидактичних ігор за ігровими засобами та дидактичним навантаженням. Досліди та експерименти, їх види. Структура дослідів та експериментів. Моделювання. Створення ідеальних та матеріальних моделей. Метод моделювання маленькими чоловічками. Проектування. Структура творчих проектів природознавчого змісту.

Матеріальна база навчання природознавства. Класифікація обладнання: натуральні об'єкти, образотворчі об'єкти, аудіовізуальні засоби, моделі. Допоміжне обладнання: лабораторне та екскурсійне. Робота з глобусом та географічною мапою. Вимоги до обладнання живого кутка. Обладнання географічного майданчика. Методика роботи на навчально-дослідній ділянці.

Рекомендована література

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах. – К., 1998.
2. Методика викладання природознавства в початкових класах: Навчально-методичний посібник / Укладач О.О. Ліннік. – Луганськ, 2007.
3. Нарочна Л.К., Ковальчук Г.В., Гончарова К.Д. Методика викладання природознавства. – К., 1990.
4. Пакулова В.М., Кузнецова В.Н. Методика преподавания природоведения. – М., 1989.
5. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 клас. – К., 2006.
6. Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах: Посібник для вчителя. – К., 1997.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ключові поняття: *Методика викладання української мови, наукові основи, основні методичні принципи, специфічні принципи, часткові методи й прийоми, читання, письмо, аудіювання, говоріння, методи й періоди навчання грамоти, фонетичний слух, мовний аналіз, буква, прямий склад, злиття; мовлення, види мовленнєвої діяльності, види мовлення, зв'язне висловлювання, текст, культура мовлення, переказ, твір; читання, способи, різновиди й форми читання, літературний жанр, позакласне читання; грамати́ка, грамати́чне поняття, процес формування грамати́чного поняття; частина мови, лінгвістичні засади, іменник, прикметник, дієслово, займенник, прислівник, числівник; будова слова, методика вивчення кореня, суфікса, префікса, закінчення, система вивчення частин слова; фонетичний матеріал, графічний матеріал, орфоепічні уміння й навички, звуко-буквенний розбір, методика орфографії, грамати́чний та антиграмати́чний напрями, орфографічна дія, орфографічне правило, орфографічне вміння й навичка, орфографічна пильність, орфографічні вправи, диктант, списування., орфографічний розбір,*

Методика викладання української мови як педагогічна наука. Методика викладання мови - педагогічна наука. Мета, предмет, завдання методики. Наукові основи методики початкового навчання: психолого-дидактичні основи початкового

навчання рідної мови; мовознавчі й літературознавчі відомості в методиці викладання мови. Принципи, методи та прийоми методики викладання рідної мови.

Методика навчання грамоти. Наукові основи методики навчання грамоти. Педагогічні вимоги до процесу навчання грамоти з урахуванням вікових особливостей дітей. Короткий історико-критичний огляд методів навчання грамоти. Звуковий аналітико-синтетичний метод К.Д. Ушинського та удосконалення цього методу вченими-методистами. Основні періоди та етапи навчання грамоти за сучасним звуковим аналітико-синтетичним методом. Добукварний період: розвиток усного мовлення, формування початкових мовних уявлень, методика підготовки до письма, зміст, структура і методика уроків мови. Букварний період: розвиток умінь слухати і розуміти висловлювання, розвиток мовленнєвих умінь (говоріння), методика формування початкових умінь і навичок читання, формування початкового вміння писати, формування знань про мову, уроки читання й письма в період навчання грамоти. Післябукварний період: основні завдання, особливості уроків читання та письма.

Методика розвитку мовлення. Поняття про мовлення. Види мовлення. Мовлення і мислення, Процес породження зв'язного висловлювання (чотири фази). Текст як лінгвістичне поняття. Структура і зміст програми з розвитку мовлення учнів. Робота з розвитку мовлення на вимовному рівні: розвиток, дихання, розвиток дикції, розвиток орфоепічних умінь, розвиток голосу, розвиток виразності мовлення. Лексичний рівень роботи з розвитку мовлення: значення і завдання роботи над збагаченням, уточненням й активізацією словникового запасу: види словникових вправ; методика організації та проведення занять, спрямованих на активізацію словника учнів; форми активізації словника. Методика робіт над словосполученням і реченням. Рівень тексту в розвитку мовлення. Методика формування уявлень про текст. Перекази. Твори.

Методика класного і позакласного читання. Виховне освітньо-пізнавальне значення читання в початкових класах. Короткий історико-критичний огляд методів класного читання. Характеристика змістових ліній Державного освітнього стандарту з читання. Читання як вид комунікативно-пізнавальної діяльності. Методика проведення голосного та мовчазного читання. Співвідношення цих двох видів читання в початкових класах. Формування і розвиток навички читання. Технічна і смислова сторони читання. Правильність, швидкість, виразність, свідомість читання. Методика роботи над художнім твором. Основні етапи процесу роботи над художнім твором. Методична реалізація змістових ліній: смисловий і структурний аналіз тексту, мовленнєвий розвиток на уроках читання, літературний розвиток, розвиток творчої діяльності на основі прочитаного. Особливості роботи над творами різних родів і жанрів. Методика роботи над ліричними творами: пейзажна лірика, сюжетна лірика, вірш-роздуми. Методика роботи над драматичними творами: дитячі п'єси, драматичні казки. Методика роботи над епічними творами: оповідання, епічні вірші, казки, байки, легенди, міфи, повісті, повісті-казки. Робота над творами малих фольклорних жанрів. Етапи роботи над творами різних жанрів. Уроки класного читання. Теоретичні засади методики позакласного читання. Три етапи формування читацької самостійності учнів, завдання кожного з них. Види уроків позакласного читання, їх зміст, основні завдання. Облік і оцінка знань з позакласного читання.

Методика навчання елементів синтаксису. Наукові засади методики навчання рідної мови (лінгвістичні, психолого-педагогічні). Методи вивчення мови. Обсяг граматичних понять. Методичні засади формування мовознавчих понять. Процес формування граматичного поняття. Роль і завдання вивчення синтаксису в початкових класах. Напрями роботи. Формування поняття про речення і його типи за метою висловлювання та інтонацією.

Методика розкриття понять «основа речення», «головні і другорядні члени речення», два підходи до роботи над словосполученням. Вивчення однорідних членів речення. Практичне ознайомлення із складним реченням. Ознайомлення із пунктуацією. Види вправ із синтаксису і пунктуації.

Методика вивчення частин мови. Лінгвістичні засади методики вивчення частин мови, послідовність опрацювання частин мови. Система опрацювання основних частин мови (іменника, прикметника, дієслова): зміст і послідовність роботи по класах, формування загального поняття про виучувану частину мови, методика вивчення граматичних категорій. Вимова і написання відмінкових закінчень іменників, прикметників, особових закінчень дієслів. Словотвір цих частин мови. Методика вивчення займенника, числівника, прислівника. Види вправ, методика їх проведення. Морфологічний розбір, методика проведення.

Методика навчання морфемної будови слова. Значення і завдання роботи з вивчення морфемної будови слова. Труднощі вивчення теми "Будова слова", їх причини. Система вивчення морфемної будови слова. Зміст і методика роботи на кожному з етапів системи. Особливості вивчення основи слова і закінчення, кореня, префікса, суфікса. Ознайомлення з роллю морфем у вираженні лексичного, граматичного значень слова. Пропедевтичне вивчення елементів словотвору. Робота надбудовою слова у процесі вивчення частин мови. Види вправ, методика їх проведення. Морфемний розбір слів (повний, частковий). Запобігання типовим учнівським помилкам у морфемному аналізі слів.

Методика вивчення основ фонетики і графіки. Методика вивчення фонетики у тісному взаємозв'язку з орфоепією та графікою. Процес навчання: зміст і послідовність роботи по класах, ознайомлення з особливостями звуків і букв (голосні звуки і позначення їх буквами на письмі; м'які і тверді приголосні звуки, позначення м'якості приголосних на письмі буквами і, я, ю є та знаком м'якшення), дзвінки і глухі приголосні, їх позначення на письмі), ознайомлення зі складом і наголосом (поділ слова на склади, перенос слів, наголошений і ненаголошений склад; напрями роботи над наголосом: засвоєння нормативного наголосу у вживаних словах, формування вмінь і навичок визначати наголос у словах; робота над усвідомленням смислорозрізняючої ролі словесного наголосу). Робота над усвідомленням учнями взаємозв'язку знань з фонетики, графіки, орфоепії, орфографії. Методи і прийоми роботи, види вправ з фонетики. Звуковий і звуко-буквенний аналізи, методика їх проведення. Вимоги до вмінь по класах щодо розташування слів в алфавітному порядку. Структура і методика уроку на вивчення фонетичного матеріалу. Труднощі у засвоєнні елементів фонетики і графіки. Недоліки в знаннях і вміннях молодших школярів, причини виникнення, шляхи усунення.

Методика навчання орфографії. Значення оволодіння орфографією. З історії навчання правопису. Принципи української орфографії: морфологічний, фонетичний, історичний (традиційний), семантичний (принцип диференціації значень). Залежність методики від лінгвістичної природи написань. Формування орфографічних дій і навичок Уявлення пре орфограму. Орфографічні правила (одноваріантні, двоваріантні, правила-рекомендації). Орфографічна дія, орфографічна навичка. Орфографічна пильність. Мотивація орфографічної роботи. Ступені формування умінь з орфографії. Умови формування орфографічної навички. Робота з орфографічним словником. Методи і прийоми навчання орфографії. Вибір методів. Мовний аналіз і синтез. Імітаційні методи Метод розв'язання граматико-орфографічних задач. Методика вивчення окремих тем з орфографії. Орфографічні вправи: списування, диктант, орфографічний розбір. Вивчення й класифікація орфографічних помилок. Причини виникнення помилок, виправлення і запобігання орфографічним помилкам.

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Ключевые слова: *лингводидактика, предмет методики, специфические принципы обучения русскому языку, лингвистика, методы и периоды обучения русскому языку; виды*

речевой деятельности, чтение классное и внеклассное, навык чтения, виды чтения, восприятие произведения, анализ художественного произведения, речевое развитие, жанровые особенности произведений для чтения, структура урока чтения; внеклассное чтение, этапы формирования читательской самостоятельности, языковая теория, структурно-семантический подход, функциональный подход, коммуникативный подход, языковые понятия, речевое развитие, фонетика, лексика, словообразование, грамматика, звуко-буквенный разбор, грамматический разбор, пунктуация; орфографический навык, орфографические умения, орфографическая зоркость, орфографические правила, орфографические упражнения, орфографические ошибки; речевая деятельность, виды речевой деятельности; стили языка, пересказ, изложения, сочинения, словарная работа, связная речь (высказывание), монолог, диалог, речевые и грамматические ошибки;

Методика преподавания русского языка как наука. Теория и методика обучения русскому языку как наука. Основные задачи методики. Структура курса. Психолого-дидактические аспекты методики русского языка. Принципы обучения русскому языку. Интерпретация общедидактических принципов в методике русского языка. Методы исследования в методике русского языка. Русский язык как учебный предмет в начальных классах. Особенности языкового образования младших школьников на современном этапе обучения.

Методика обучения грамоте. Психолого-педагогические и лингвистические основы методики обучения грамоте. Классификация методов обучения грамоте, их характеристика. Звуковой, аналитико-синтетический метод в его современном виде. Основные периоды и этапы обучения грамоте. Добукварный период, его задачи. Методика формирования у первоклассников понятий «текст», «предложение», «слово», «гласные и согласные», «мягкие и твердые согласные звуки», «слог», «ударение». Содержание и структура уроков в добукварный период. Букварный период. Задачи обучения. Приемы анализа и синтеза. Частотный принцип расположения букв. Методика обучения чтению слогов, слов, предложений, текста. Виды работ над текстом. Структура урока обучения чтению. Грамматико-орфографическая пропедевтика. Послебукварный период, его задачи периода, структура и методика проведения уроков чтения и письма в этот период. Особенности работы с детской книгой в период обучения грамоте. Речевое развитие первоклассников (работа над словарем, над предложением, над связным текстом.). Работа над видами речевой деятельности в процессе обучения грамоте. Задачи обучения письму. Организационные и гигиенические условия обучения письму, методы и приемы обучения. Типичные графические ошибки учащихся. Использование наглядного, дидактического и занимательного материала в период обучения грамоте.

Методика классного чтения. Воспитательное, образовательное и развивающее значение классного чтения. Задачи уроков классного чтения. Основные принципы построения программы по чтению. Содержание и тематика чтения. Виды и способы чтения в начальных классах. Качества полноценного навыка чтения, взаимосвязь и пути их развития, усовершенствования. Виды упражнений для совершенствования навыка чтения (сознательности правильности, беглости). Методика работы над выразительным чтением. Требования к партитуре текста. Основные литературоведческие положения, определяющие методику чтения и анализ художественного произведения в начальных классах. Психологические особенности восприятия художественного произведения младшими школьниками. Основные этапы анализа художественного произведения, их задачи. Приемы анализа и виды работ с текстом. Место и особенности словарной работы. Методические основы работы над идеей произведения и его действующими лицами. Речевое развитие учащихся на уроках чтения. Методика чтения рассказа, сказок, басен, стихотворений. Особенности чтения научно-популярных произведений. Особенности работы над загадкой, пословицей, скороговоркой. Основные типы уроков чтения, их компоненты. Обобщающие уроки чтения, их задачи и место в системе уроков.

Методика внеклассного чтения. Задачи и организация уроков внеклассного чтения в начальных классах. Этапы и периоды формирования учащихся как самостоятельных читателей: подготовительный, начальный, основной, заключительный. Принципы отбора детских книг по годам и этапам обучения. Сущность метода чтения-рассматривания и его трансформация от подготовительного этапа к основному и заключительному. Структура уроков внеклассного чтения на каждом этапе.

Методика изучения языковой теории (изучение фонетики, лексики, морфемики, словообразования, грамматики, морфологии, синтаксиса). Значение и задачи начального изучения грамматики, словообразования. Пути реализации воспитательной функции языка. Изучение закономерностей и структуры языка. Практическая направленность обучения. Методические основы формирования у учащихся языковых понятий. Сущность языковых понятий и трудности их усвоения младшими школьниками. Основные этапы усвоения понятий. Взаимосвязь речевого развития и языкового образования учащихся. Содержание начального обучения русскому языку. Система расположения материала по годам обучения. Взаимосвязь между разделами программы. Общая характеристика учебников "Русский язык" для 1-4 классов. Методика изучения основ фонетики и графики. Роль фонетических знаний в овладении школьниками устной и письменной речью. Методика работы над понятиями "звук", "буква", "слог", "ударение". Звуко-буквенный анализ, методика его проведения. Орфоэпическая работа в начальных классах (приемы обучения, виды упражнений). Методика лексики и семантики. Методика изучения морфемного состава слова. Значение и задачи работы. Система изучения морфемного состава слова. Методика изучения отдельных морфем. Разбор слова по составу, методика его проведения в начальных классах. Элементы словообразовательного анализа на уроках русского языка. Грамматические и словообразовательные упражнения, их типы, применение. Грамматический разбор, его значение, виды, использование в процессе обучения русскому языку. Методические основы изучения частей речи. Система изучения имен существительных. Задачи и содержание работы на каждом этапе. Изучение категории рода, числа, падежа. Методика изучения имени прилагательного. Задачи, содержание работы. Лексико-стилистическая работа в процессе изучения темы. Методика изучения глагола. Формирование знаний о значении, временных формах, о спряжении. Словообразование имен существительных, прилагательных, глаголов. Методика ознакомления с наречием, именем числительным, местоимением. Методика работы над предлогами и союзами в начальных классах. Система работы над элементами синтаксиса и пунктуации. Особенности формирования понятий "словосочетание", "предложение", "главные и второстепенные члены предложения" «однородные члены предложения». Принципы обучения пунктуации. Виды упражнений для работы над пунктуацией.

Методика работы над формированием орфографических навыков. Задачи обучения орфографии в начальных классах. Особенности расположения орфографического материала. Понимание природы орфографического навыка в методике, процесс его формирования. Орфографические умения. Виды упражнений для формирования орфографической зоркости. Основные группы орфографических правил, организация работы над ними. Формирование у младших школьников навыков правописания безударных гласных, глухих и звонких согласных. Методика обучения письму слов с непроверяемыми орфограммами. Виды орфографических упражнений. Основные типы орфографических ошибок. Методика работы над предупреждением и исправлением ошибок.

Совершенствование речевой деятельности младших школьников, речевое развитие Психолого-лингвистические основы совершенствования речевой деятельности. Речь как средство развития мышления учащихся, ее функции и виды. Условия успешной речевой деятельности и успешного развития речи младших школьников. Требования к речи. Периодизация речевого развития. Основные направления развития речи. Текст как основное лингвистическое понятие методики развития речи. Особенности работы над

темой «Текст». Методика подготовки учащихся к написанию разных типов текста: описание, повествование, рассуждение. Методика обучению слушанию как виду речевой деятельности. Понятие "связная речь". Задачи развития связной речи. Основные умения в области самостоятельной связной речи, которыми должны овладевать школьники в начальных классах. Виды упражнений в связной речи. Методика обучения созданию высказывания. Обучение диалогической речи. Устные пересказы прочитанного и письменные изложения, их виды. Методика работы над каждым видом. Построение уроков, посвященных изложениям. Анализ изложений. Сочинение как форма устного и письменного выражения мыслей, знаний, умений учащихся. Классификация сочинений по источникам материала, по жанру, по типу текста, стилю, месту выполнения. Методика работы над построением сочинения. Методика проведения уроков обучения сочинению. Анализ сочинений. Критерии и нормы оценивания изложений и сочинений. Речевые и грамматические ошибки, их типы, причины и способы исправления. Виды письменной деловой речи в начальных классах, методика работы над деловыми бумагами. Методика работы над словарем. Задачи и основные направления работы. Способы объяснения лексического значения слов. Работа над синонимами, антонимами, фразеологизмами, многозначными словами, словами с прямым и переносным значением. Синтаксическая работа в системе развития речи учащихся.

Основная литература

1. Желтовская Л. Я., Соколова З. Н. Формирование каллиграфических навыков у младших школьников. – М., 1987.
2. Кирей І. Ф., Трунова В. А. Методика викладання каліграфії в початковій школі. – К., 1994.
3. Коваль А. П. Методика преподавания русского языка в школах с украинским языком обучения. – К., 1989.
4. Коваль А. П. Наглядность на уроках русского языка в начальных классах. – К., 1986.
5. Коваль А. П. Специфика обучения русскому языку в начальных классах. – К., 1990.
6. Львов М. Р. Словарь-справочник по методике русского языка. – М., 1988, 1997.
7. Львов М.Р., Рамзаева Т.Г., Светловская Н.Н. Методика обучения русскому языку в начальных классах. – М., 1987.
8. Львов М.Р., Горецкий В.Г., Сосновская О.В. Методика преподавания русского языка в начальных классах. – М., 2002.
9. Львов М. Р. Правописание в начальных классах. – М., 1991, 2001.
10. Львов М. Р. Методика развития речи младших школьников. – М., 1985.
11. Львов М. Р. Основы теории речи. – М., 2000.
12. Русский язык в начальных классах: Теория и практика обучения/ Под ред. М.С. Соловейчик. – М., 1998.